

IN MEMORIAM

doi: 10.15388/Baltistica.53.1.2358

AUDRONĖ JAKULIENĖ-KAUKIENĖ
(1941 06 23–2017 10 03)

Lituanistika Klaipėdoje visada siejosi ir siesis su profesorės habilituotos daktarės Audronės Kaukienės vardu. Kalbininkė, etnologė, visuomenininkė. Lituanistikos studijų Klaipėdoje pradininkė. Klaipėdos krašto ir Mažosios Lietuvos kultūros tyrinėtoja ir puoselėtoja, lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ bičiulė ir bendradarbė. Mylima studentų lituanistų Mokytoja, folkloro ansamblio „Vorusnė“ įkūrėja ir ilgametė vadovė, subūrusi gausų mokinių būrį, šiandien tęsiančių Profesorės idėjas Klaipėdos universitete.

Gimiau nepriklausomam Kaune per pasaulines ir vietines kovas: mamą pėsčių vedė gimdyti per apšaudomą Kauną, ligoninėje pro langus lėkė kulkos... Todėl gavau „karingą“ vardą – Audronė. Ir esu šiek tiek audringa, šiek tiek nepriklausoma, tik vis neilgam. Greitai susivokiui, kad laisvė – tik suprastas būtinumas (iš jubiliejinio 60-mečio interviu¹).

Aukso medaliu baigusi Salomėjos Nėries vidurinę mokyklą, 1958–1963 m.

¹ Dalia Jakulytė, Aleksandras Žalys, *Profesorė Audronė Kaukienė*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001.

Vilniaus universitete Audronė Kaukienė studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Porą metų dirbo Dubingių aštuonmetėje mokykloje mokytoja. 1969 m. apgynė disertaciją tema „Lietuvių ir kitų baltų kalbų sangražinių veiksmoždžių istorija“. Trejetą metų drauge su vyru Antanu Jakuliu, talentingu kalbininku, dirbo Šiaulių pedagoginiame institute.

Mokytis buvo lengva ir smagu, tačiau ne visus dalykus mėgau vienodai. Mėgau matematiką, fiziką, nepakenčiau chemijos. Nemėgau ir gramatikos. Jei man kas tada būtų pasakęs, kad vėliau visas mano darbas bus kaip tik susijęs su gramatika, niekaip nebūčiau patikėjusi. VIII klaseje K. Kuzavinis dėstė lotynų kalbą, lankiau ir jo sanskrito fakultatyvą. Universitete labiausiai žavėjo senosios kalbos. Puikūs dėstytojai L. Valkūnas, dėstęs lotynų kalbą, J. Dumčius – graikų kalbą, R. Mironas – sanskritą, davė indoeuropeistikos pagrindus ir apskritai įsiminė kaip ryškios, egzotiškos asmenybės. Įdomios buvo Z. Zinkevičiaus paskaitos. Šiaip jau buvau V. Mažiulio mokinė – lankiau daugybę jo dėstomų fakultatyvų: hetitų kalbą, lyginamąją baltų kalbų gramatiką, jam vadovaujant rašiau diplominį darbą. Seminarinius ir kursinius darbus rašiau pas V. Urbutį, J. Kazlauską – tai buvo puiki lingvistikos mokykla.

1971 m. su gausia šeima Audronė atvyko į pajūrį ir tuometiniuose Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetuose įkūrė lituanistikos studijas. Dėstė visus lietuvių kalbos, baltistikos ir indoeuropeistikos dalykus, klasikines kalbas. Subūrė studentų folkloro ansamblių, kuris vėliau gavo prasmingą „Vorusnės“ vardą. Sovietmečiu vorusniškiai jautėsi esą savotiški „disidentai“. Tai maloniai dirgino jaunų žmonių vaizduotę. Be to, dar buvo didžiulis poreikis būti kartu ir dainuoti, tas nenusakomas bendrumo jausmas, kurį gali sukurti tik daina, ir didelis vadovės prof. A. Kaukienės asmenybės

patrauklumas bei jėga. Studentams tai buvo didžiulė mokykla: praktinė dialektologija, folkloristika, neoficiali istorija, bendravimo menas, vertybės... Kas jau dabar pasakys, kam priklauso laki ir pilna pasididžiavimo frazė „Aš baigiau „Vorusnę“? O kur dar naivios gudrybės su partiniais funkcionieriais Kalėdų vakaronėse, kelionės, galiausiai – neįkainojama patirtis bei atgaiva bendraminčių būryje... Iš tų „studijų“ tęsiasi gražigija – D. Kiseliūnaitės vadovaujamas vaikų folkloro ansamblis „Vorusnėlė“, atpažįstamas Lietuvoje iš ypatingo dėmesio Mažosios Lietuvos etninei kultūrai, lietuvininkų liaudies dainoms ir giesmėms, lekt. R. Grumadaitės vadovaujama „Smiltelė“, pasižyminti išradingu visų folkloro žanrų ir šiuolaikinio meno derinimu, neformalia praeities ir dabarties sąsajų interpretacija.

Kertinis Profesorės veiklos dėmuo – bendradarbiavimas ir draugystė su lietuvininkų bendrija „Mažoji Lietuva“. Ji išitraukė į šio krašto gyventojų kultūrinį lauką visa esybe: dalyvavo lietuvininkų suvažiavimuose, skaitė paskaitas, organizavo konferencijas „Lietuviai ir lietuvininkai“, skirtas 1918 m. lapkričio 30 d. Tilžės aktui, studijavo papročius, folklorą. Daugelis „Vorusnės“ programų buvo skirtos Mažajai Lietuvai – „Lietuvininkų vestuvės“, „Žuvininkai mes esme“, „Lietuvininkai“. „Vorusnės“ dalyviai mokėjo ir tebedainuoja Donelaitį atmintinai ir tebedainuoja veik visas Liudviko Rėzos užrašytas dainas.

Daina mane lydėjo nuo mažens. Dainuodavom su teta, su namų darbininke, su tėvu pritariant akoredeonui tyliais vasaros vakarais, atostogaujant prie Molėtų ežerų. Ir mūsų klasė buvo labai daininga, o Universitete dainuodavom per visas pertraukas. Lankiau Vilniaus universiteto chorą. Na, o „Vorusnė“ – mano „ketvirtas vaikas“.

1991 metais Vilniaus universitete prof. A. Kaukienė apgynė habilituoto daktaro disertaciją „Lietuvių kalbos šakninių *a*-kamienių veiksmožodžių istorija“ – tuomet prof. V. Mažiulis pasakė: „Tai didelė šventė visiems kalbininkams, baltistams, indoeuropeistams“, – ir įsisuko į Klaipėdos universiteto kūrimą: įkūrė Baltų kalbotyros ir etnologijos katedrą, buvo išrinkta Klaipėdos universiteto senato nare, 1997–1999 m. – Senato pirmininke. 1993 m. įkūrė ir vadovavo Baltistikos centrai, buvo lietuvių filologijos ir etnologijos studijų programos sumanytoja, viena iš evangeliškosios teologijos studijų Klaipėdos universitete iniciatorių, sukūrė savo lingvistinę – istorinės krypties – mokyklą, įsteigė ir vadovavo jungtinei Klaipėdos ir Šiaulių universitetų kalbotyros doktorantūrai. „Pasipylė“ straipsniai, monografijos ir knygos, skirti lietuvių ir baltų kalbų veiksmožodžio istorijai², Mažosios

² Audronė Kaukienė, *Lietuvių kalbos veiksmožodžio istorija*, Klaipėda: Ryta, 1994; Audronė Kaukienė, *Lietuvių kalbos veiksmožodžio istorija 2*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2002; Audronė Kaukienė, *Sangrąžinių veiks-*

Lietuvos ir Klaipėdos krašto tarmėms ir kultūrai³, prūsistikai⁴. 2005 m. Profesorėi įteikta garbinga Jono Kazlausko premija už mokslo darbus iš veiksmožodžio istorijos. 2009 m. suteiktas Klaipėdos universiteto profesorės-emeritės vardas.

Publikacijos akivaizdžiai liudija Profesorės mokslinius interesus, kurie lyg ir sudaro dvi dalis – lietuvių kalbos veiksmožodžio istorija ir prūsistika. Keliasdešimtyje straipsnių ir keturiose monografijose klasikiniai lyginamosios ir struktūralistinės kalbotyros metodais tyrinėjama šakninių *a* kamieno veiksmožodžių kilmė ir raida: lietuviškieji veiksmožodžiai grupuojami pagal morfonologinę ir morfologinę struktūrą, pa-

mažodžių istorija, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006; Audronė Kaukienė, Erdvilas Jakulis, *Bendrieji baltų kalbų veiksmožodžiai*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2009.

³ Audronė Kaukienė, *Klaipėdos krašto aukštaičių tarmė. Brolių Viliaus ir Makso Gaigalaičių raštų kalbos pagrindu*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1997; Audronė Kaukienė, *Po Mažosios Lietuvos dangum*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000.

⁴ Audronė Kaukienė, *Prūsų kalba*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000; Audronė Kaukienė, *Prūsų kalba*, 2 leidimas, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2002; Audronė Kaukienė, *Prūsų kalbos tyrinėjimai*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004; Audronė Kaukienė, Dalia Pakalniškienė, *Prūsų kalba*, Vadovėlis, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2011.

plitimą, analizuojama esamojo ir būtojo laiko formų struktūra, alternuojančios formos ir jų tarpusavio sąsajos, alternacijų priežastys, aptariama kategorinė ir leksinė semantika, lietuvių kalbos empirika gretinama su baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų korespondencijomis, nagrinėjami darybiniai ryšiai ir valentingumas. Įvairiapusė analizė leido mokslininkei nustatyti tiriamųjų veiksmažodžių chronologiją, formaliosios struktūros ir semantikos sąsajas.

Posūkis į prūsistiką nebuvo netikėtats. Pirmasis mokslinis Audronės bandymas buvo diplominis darbas „Baltų kalbų vardažodžio niekatrosios giminės klausimu“ (1963), kuriam vadovavo prof. habil. dr. Vytautas Mažiulis. Su prūsistika susidurta ir rašant pirmąją disertaciją apie baltų sangražinių veiksmažodžių istoriją. Tačiau ryžtingai į šią sritį pasukta tuomet, kai Profesorė ėmė dėstyti prūsų kalbą baltistikos magistrantams: „<...> pirmieji mano tyrinėjimų vertintojai ir buvo paskaitų klausytojai: studentai, doktorantai, kolegos dėstytojai“⁵. Po dviejų mokomųjų knygų subrendo monografija, kurioje nagrinėjami prūsų kalbos vardažodžio ir veiksmažodžio klausimai: daiktavardžių niekatrosios giminės problematika, linksniavimo sistemos raida, būdvardžių su priesaga *-ing-* struktūra ir kilmė, įvardžių ir artikielių klausimai, šakninių ir priesaginių veiksmažodžių struktūra

⁵ Audronė Kaukienė, *Prūsų kalbos tyrinėjimai*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004, 5.

ir semantika, vientisinės ir sudurtinės veiksmažodžių formos, nekaitomosios kalbos dalys. Prūsų kalbos tyrimus sieja ne kartą Profesorės deklaruotas požiūris į prūsų kalbą „kaip į savarankiškai susiformavusią baltų kalbą, praėjusią ne vieną raidos etapą skyrium nuo rytų baltų kalbų. Atsisakoma gana dažno, įprasto tyrinėjimo kelio, kai stengiamasi visas prūsų kalbos formas rekonstruoti iš bendro baltiško modelio <...>“⁶. Susidomėjusi kokia nors mokslinė tema, Audronė sudėdavo visą širdį, jausmus, persiimdavo studijuojamos kalbos ar tarmės dvasia. Prūsų kalbos sistemą ji irgi jautė širdimi, gal dėl to nelabai rūpėjo kolegų tyrinėjimai ir atradimai...

Aktyvus mokslininkės gyvenimas gražiai derėjo su įvairiapuse kultūrine veikla ir nuoširdžiu, neapsimestiniu bendravimu su visais – kolegomis, studentais, kaimynais... Mename Profesorės reiklumą ir šilumą, principingumą ir puikų humoro jausmą, aukštaitišką jautrumą piktam, neteisingam žodžiui ar veiksmui. Ji mokėjo „užkrėsti“ aistra kalbai ir liaudies dainai, tikėdamasi iš kolegų ir studentų 200 procentų pastangų ir darbo. Bet nepeikdavo, jei ne viską padarydavai... Gebėjo ypatingai analizuoti studentų mokslinius darbelius: kiek daug ir kaip gražiai padaryta, iširta... Na, o paskui pridėdavo ir pagrįstos kritikos. „Profesorė visada ieškojo tų studentišκών tiriamųjų darbų sėkmės grūdėlių, neryškindama trūkumų ir taip

⁶ Op. cit. 4.

neleisdama nusivilti savo darbu, neprarasti noro rasti kažko įdomaus tiriant bet kokį kalbinį reiškinių“, – prisimena KU Humanitarinių ir ugdymo mokslų fakulteto tarybos pirmininkas Albinas Drukteinis. Lituanistinių studijų aura Klaipėdoje buvo nepaprasta: pagarba kolegai ir studentui, neformalus darbas su jaunais žmonėmis neskaičiuojant valandų. Čia nebuvo chamizmo, dvaro santykių, socialinių laiptelių demonstravimo. Geraširdiškumas, atlidumas, supratingumas ir akademinė profesorės veikla žavėjo ir traukė studentus – ji

užsiaugino didžiulį būrį kolegų kalbininkų, etnologų, folkloristų. Profesorė Audronė Kaukienė yra taikliai pasakiusi: „Jūs pasirinkote lituanistiką, ir tai jus apibūdina kaip žmones“.

Dando accipimus. Labai daug gavau iš savo mokytojų, tad privalau duoti ir savo mokiniams. Neturiu teisės nepasidalinti tuo, ką žinau.

Į Antakalnio kalnelį Profesorė palydėta spalio 5 – Mokytojo dieną...

Dalia PAKALNIŠKIENĖ
[*dalia.pakalniskiene@gmail.com*]